

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาที่คณะเกี่ยวกับคุณภาพข่าวโทรทัศน์ของผู้สื่อข่าวและผู้รับสาร มี ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพข่าว

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพข่าวในเชิงอุดมคติ

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพข่าวของผู้สื่อข่าว

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับผู้รับสาร

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของผู้รับสาร

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเลือกสรรของผู้รับสาร

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพข่าว (Quality of News)

ความหมายของข่าว นักวิชาการและนักสื่อสารมวลชนได้นิยามความหมายของข่าวไว้หลากหลาย ซึ่งพิศิษฐ์ ชาวลาธวัช (2540:2-7) รวบรวมไว้ดังนี้

M.Lyle Spencer ผู้บุกเบิกการศึกษาทางด้านวารสารศาสตร์ อธิบาย “ข่าว” อาจหมายถึงความจริงหรือความคิดอันถูกต้องที่เร้าความรู้สึกของคนจำนวนมาก และในระหว่างเรื่อง 2 เรื่อง ฝ่ายถูกต้องซึ่งเรียกความสนใจจากผู้อ่านได้มากกว่า ย่อมดีกว่า

Joseph Pulitzer เจ้าของหนังสือพิมพ์หลายฉบับ บอกให้บรรณาธิการและนักข่าวของเขามองหาเรื่องที่ original เป็นต้นตอ (ใหม่) , distinctive ชัดเจน, romantic เร้าอารมณ์, thrilling หวาดเสียว, unique หนึ่งไม่เป็นสอง, curious น่าสงสัย, quaint กระจุกกระจิม, humorous ขัน, odd and apt-to-be-talked-about แปลกและน่าจะได้รับการพูดถึง

Judith L. Burken มองในแง่เปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์ อะไรคือข่าว ปทานุกรมประวัติศาสตร์อเมริกันได้ให้คำจำกัดความคำว่า “ข่าว” คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มีการ “รายงาน” คือ การรวบรวม ตระเตรียมหรือการเสนอ โดยปกติจะทำตามรูปแบบที่ถูกต้องของรายงานข่าว

ประชัน วัลลิโก ข่าว คือ รายงานเหตุการณ์ ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็นที่เกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้

สุภา ศิริमानนท์ กล่าวว่า

1. ชาว คือ เรื่องราวอะไรอย่างหนึ่งซึ่งประชาชนจะต้องพูดถึง ถ้ายังเป็นเรื่องราวที่ชวนให้ผู้คนอยากจะแสดงความเห็นมากเท่าไร ก็แปลว่ามันยังมีคุณค่ามากขึ้นเท่านั้น

2. ชาว คือ เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นใหม่ๆสดๆ ถูกถล่มและให้ภูมิปัญญา นำรู้เห็นหรืออาจจะได้แก่การค้นพบต่างๆ อาจจะเกี่ยวกับทฤษฎีต่างๆ และอาจจะได้แก่เรื่องราวชนิดต่างๆซึ่งกระทบถึงประชาชนคนอ่าน

3. ชาว คือ ข้อเท็จจริง สาระสำคัญเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของเหตุการณ์บางอย่าง หรือของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเกี่ยวกับการคิดซึ่งทำให้ผู้คนสนใจ เนื่องจากมีผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้คน หรือมีอิทธิพลต่อความอยู่เย็นเป็นสุขของผู้คน

พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร บรรณาธิการอำนวยการหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน กล่าวว่า “ชาว คือ สิ่งที่เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้วแต่ยังไม่ปรากฏเป็นข่าว เราทำได้โดยทำให้มันเกิดขึ้นมา เพราะข่าวนั้นไม่จำเป็นต้องรอให้เกิดเหตุการณ์แล้วจึงรายงาน เช่น การทุจริตคอร์รัปชัน ตัวข่าวเกิดขึ้นตลอดเวลาทุกหนทุกแห่ง ไม่ใช่รอเข้าไปแล้วมันเลยไม่เป็นข่าวเช่น กรณีไฟไหม้ตึก รายงานเป็นข่าวแล้ว ไม่ได้จบเพียงแค่นั้น ยังมีเรื่องต้องพูดกันต่อไปว่าจะป้องกันอย่างไรไม่ให้ไฟไหม้ ทำไม่ถึงเกิดไฟไหม้ได้ อะไรอยู่เบื้องหลังการไหม้ และจะมีโอกาสไหม้เช่นนี้อีกไหม”

ชุ่มชื่น พูลสวัสดิ์ รองหัวหน้ากองบรรณาธิการบริหารหนังสือพิมพ์สยามโพสต์ ชาวจะต้องมีความน่าสนใจ มีเนื้อหาสาระพอสมควร หรือบางข่าวจะเห็นเหตุการณ์ต่อเนืองที่ต้องรายงานต่อจากเมื่อวันก่อน ซึ่งเป็นเรื่องที่ยังไม่จบต้องติดตามต่อไป โดยข่าวสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ

1. ชาวที่ต้องรู้ ทุกคนพลาดไม่ได้
2. ชาวที่ควรรู้ เป็นข่าวที่มีกระแสอ่อนลง จะรู้หรือไม่ก็ได้ แต่ถ้ารู้จะช่วยยกระดับสติปัญญา
3. ชาวที่น่ารู้ เป็นเรื่องที่น่าทึ่งเห็นว่าจะมีคุณค่าต่อสังคม ควรนำเสนอให้รู้

ชาวจะมีค่าหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าเราจะตีค่าของข่าวอย่างไร เช่น ข่าวอาชญากรรม ถ้ามองแต่เพียงว่าเป็นแค่ข่าวฆ่ากันตายก็จบ แต่ถ้ามองว่าเป็นเรื่องของการสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคม สวัสดิการของคนในสังคมที่แทบจะไม่มีความปลอดภัยให้แก่ชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้เกิดความตระหนกและความระมัดระวังตัวมากขึ้น ชาวดังกล่าวก็จะมีคุณค่าเป็นอย่างมาก

สื่อมวลชนให้ความสำคัญกับข่าวแ่งต่างๆ เท่าๆกัน เพียงแต่ว่าในการพาดหัวข่าวหรือการเก็บประเด็นมาทำเป็นหัวข้อ ชาวดีจะเตะตาสะดุดใจคนอ่านน้อยกว่าข่าวร้ายๆ ซึ่งสิ่งนี้เป็นธรรมชาติ

ของคนอ่านด้วย คือ เรื่องที่ร้ายๆในสายตาของผู้สื่อข่าวเป็นเรื่องที่ควรได้รับการแก้ไข เป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสังคม ส่วนข่าวดีๆก็ให้การส่งเสริม แต่จะให้ความสำคัญในระดับกลางๆมากกว่า

ประติมา ดันติคมนตรี บรรณาธิการข่าวต่างประเทศและข่าวพัฒนาสังคม สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ข่าว คือ เหตุการณ์อะไรก็ได้ที่เกิดขึ้น และในวันหนึ่งมีเหตุการณ์ต่างๆเกิดขึ้นมาก แต่อยู่ที่ว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่คนในสังคมนั้นอยากรู้ คือต้องมีคุณสมบัติที่คนอยากรู้ (Human Interest) มีความสำคัญ (Important) มีความรวดเร็ว (Immediacy)

ข่าว คือ เหตุการณ์ที่ถูกเลือกสรร ไม่ใช่ทุกเหตุการณ์จะเป็นข่าวของวันนี้ได้ แต่เหตุการณ์เหล่านี้จะอยู่ในส่วนของการเลือกสรร และในวันหนึ่งๆก็จะมีเหตุการณ์มาให้เราเลือกมากมาย เพราะฉะนั้นข่าวคือ เหตุการณ์ที่ถูกเลือกสรรมาแล้ว โดยอาศัยเกณฑ์การตัดสิน (Judgement) ซึ่งจะขึ้นอยู่กับ

1. สื่อแต่ละประเภท
2. นโยบายแต่ละองค์กร
3. รสนิยมของคนดู

ดร.ณิ หิรัญรักษ์ ได้กล่าวว่า ข่าวจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ประการ คือ ข้อเท็จจริง (fact) ความน่าสนใจ (interest) ผู้รับสาร (audience) โดยนักข่าวต้องระลึกเสมอว่า ข่าวต้องเป็นหรือมาจากข้อเท็จจริง ข่าวต้องเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับคนหมู่มาก ฉะนั้นข่าวที่ดีคือข่าวซึ่งมีความน่าสนใจต่อผู้คนจำนวนมาก

จากคำนิยามความหมายของข่าวที่กล่าวมาข้างต้น ได้แสดงให้เห็นคุณลักษณะของเหตุการณ์ที่มีคุณค่าควรเลือกมาเสนอเป็นข่าว ซึ่งเป็นแนวทางเบื้องต้นในการพิจารณาคุณภาพข่าว

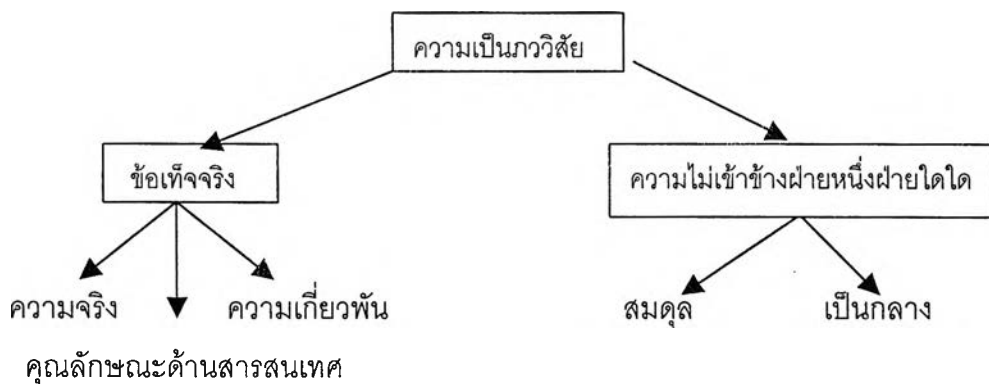
2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพข่าวในเชิงอุดมคติ

ในการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าว เป้าหมายที่สำคัญที่สุดคือ การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารที่มีคุณภาพไปสู่ประชาชน ทั้งนี้แนวคิดที่ใช้ในการตัดสินคุณภาพข่าวมีความหลากหลายตามแต่มุมมองหรือแนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ประกอบการพิจารณา ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพข่าวของนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนไว้ดังนี้

Westerstah (1983) กล่าวว่า หัวใจสำคัญของผู้สื่อข่าวยึดเป็นหลักในการรายงานข่าวคือความเป็นภาววิสัย (Objectivity) ซึ่งหลักดังกล่าวจะเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าวในการสร้างสรรค์ผลงานข่าวที่มีคุณภาพ โดย Boyer (1981) ได้นิยามความหมายของความเป็นภาววิสัยว่าต้องประกอบด้วย

- การรายงานข่าวอย่างสมดุล โดยนำเสนอทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหัวข้อนั้น
- รายงานข่าวอย่างถูกต้อง ตรงตามความจริง
- รายงานจุดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเด็นให้ครบถ้วน
- เสนอแต่ข้อเท็จจริง แยกความคิดเห็นส่วนตัวออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน
- จำกัดความคิดเห็นหรือทัศนคติส่วนตัวของผู้สื่อข่าวให้ปะปนในข่าวน้อยที่สุด
- หลีกเลี่ยงการเสนอข่าวที่เอนเอียง บิดเบือนหรือมีอคติ

จากความหมายของความเป็นภววิสัยในการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าว Westerstaht ได้นำมาจำแนกองค์ประกอบของความเป็นภววิสัยไว้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 2.1 องค์ประกอบความเป็นภววิสัย

จากแผนภาพนี้ Westerstaht เสนอว่าในองค์ประกอบแต่ละส่วนจะประกอบด้วยลักษณะสำคัญที่สะท้อนให้เห็นลักษณะข่าวที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถสรุปเป็นแนวทางในการประเมินคุณภาพของข่าวได้ดังนี้

1.) **ข้อเท็จจริง (Factualness)** ข่าวที่มีคุณภาพต้องแยกแยะการนำเสนอข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นของผู้สื่อข่าวออกจากกันอย่างชัดเจน และจะต้องคำนึงถึงความน่าเชื่อถือ (Reliability) ในการรายงานข่าวที่จะให้ความสำคัญกับความถูกต้องของข้อมูลเป็นสำคัญ และข้อเท็จจริงดังกล่าวต้องมีคุณลักษณะด้านสารสนเทศ (informatively) คือเป็นข้อมูลที่สามารถลดความไม่แน่นอนได้ ซึ่งลักษณะคุณภาพดังกล่าวนี้สามารถวัดได้จากหลายส่วน คือ

1.1 การวัดคุณค่าของข่าว หรือคุณลักษณะด้านสารสนเทศ (information value / informatively) โดยพิจารณาจาก

- การวัดความหนาแน่น (density) ได้แก่ วัดสัดส่วนของประเด็นทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับข่าวเหตุการณ์นั้นๆ

- การวัดความกว้างขวาง (breadth) หมายถึง การวัดปริมาณของประเด็นต่างๆเกี่ยวกับข่าวนั้นๆที่พบในสื่อ โดยดูเทียบกับสัดส่วนที่น่าจะเป็นไปได้

- การวัดความลึกซึ้ง (depth) ได้แก่จำนวนของข้อเท็จจริงที่สามารถช่วยให้เข้าถึงเบื้องลึกของประเด็นต่างๆได้

1.2 การวัดความน่าอ่าน (readability) หลักการวัดนั้นวางอยู่บนแนวคิดที่ว่า “ข่าวที่อ่านหรืออ่านได้ง่าย คือ ข่าวที่มีลักษณะตอกย้ำซ้ำทวน” เนื่องจากข่าวที่มีสารสนเทศไม่มากนักจะง่ายต่อการอ่านและการทำความเข้าใจ

1.3 ข่าวนั้นต้องสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงของข่าวอย่างชัดเจน (checkability) เช่น มีชื่อแหล่งข่าวผู้ให้สัมภาษณ์ หรือมีหลักฐานข้อมูล สถิติที่เปิดเผยได้และมีความน่าเชื่อถือมาสนับสนุนข่าวนั้นๆ

2.) **ความถูกต้อง (Accuracy)** หมายถึง ความถูกต้องในการนำเสนอข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ความถูกต้องดังกล่าวจะสามารถทำได้โดยการตรวจสอบข้อมูลให้แน่นอนก่อน เช่น ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข่าวโดยตรง ตรวจสอบจากสื่อมวลชนอื่น ตรวจสอบจากผู้อยู่ในเหตุการณ์นั้นๆ ซึ่งเกณฑ์เรื่องความถูกต้อง มักมีข้อขัดแย้งกับความรวดเร็วในการนำเสนอข่าว (to be first) เพราะการเร่งนำเสนอข่าวมักทำให้ความถูกต้องลดลง แต่หากพิจารณาในมุมมองของนักวิชาการหรือค่านึงถึงเป้าหมายการสื่อสารเพื่อประโยชน์สาธารณะ ความถูกต้องย่อมมีความสำคัญกว่า คือ เมื่อข้อมูลเกิดความไม่แน่นอน ต้องชะลอการนำเสนอไว้ และตรวจสอบให้แน่ใจก่อนจึงนำเสนอรวมทั้งพร้อมที่จะรับผิดชอบและแก้ไขเมื่อข้อมูลผิดพลาด

3.) **ความสมบูรณ์ (Completeness)** หมายถึง ความละเอียดครบถ้วนของเนื้อหา (thoroughness) ความลึกซึ้งของเนื้อหา (depth) และรายงานข่าวนั้นมีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นต่างๆของเหตุการณ์นั้นหรือไม่ (fullness of converge) ซึ่งความสมบูรณ์ของเนื้อหาแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

- ความสมบูรณ์ภายใน (internal complete) คือ ข้อเท็จจริงที่เป็นส่วนสำคัญของเหตุการณ์นั้น
- ความสมบูรณ์ภายนอก (external complete) คือ เรื่องราว ข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเหตุการณ์นั้น

ซึ่งการจะทำให้ข่าวมีความสมบูรณ์ วิธีการหนึ่งที่เราสามารถทำได้คือ การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร รายงาน หลักฐานที่มีความสมบูรณ์แน่นอน เช่นรายงานการประชุม หรือตรวจสอบความสมบูรณ์ในการรายงานข่าวของสื่อจากการเปรียบเทียบข่าวเหตุการณ์นั้น ทั้งระหว่างสื่อประเภทเดียวกัน และระหว่างสื่อต่างประเภท โดยดูว่าเนื้อหาข่าวนั้นได้นำเสนอประเด็นสำคัญหลักๆของเหตุการณ์ได้ครบถ้วนหรือไม่ และมีประเด็นใดบ้างที่นำเสนอเพิ่มเติม หรือขาดหายจากสื่ออื่น

4.) ความสมดุล (Balance) ข่าวที่มีความสมดุล คือ ข่าวที่ผ่านกระบวนการเลือก การจัดรวม ข้อเท็จจริงเข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์ ครบถ้วนทุกแง่มุม ไม่มีส่วนใดขาดหายไปหรือเกินมาโดยไม่จำเป็น ทั้งนี้เพื่อให้เนื้อหาที่ถูกนำเสนอมีความสัมพันธ์กันในทุกส่วน ทำให้ผู้รับเข้าใจเหตุการณ์และได้รับรายละเอียดมากพอในการนำไปประกอบการพิจารณา หรือการตัดสินใจอย่างถูกต้องเป็นธรรม

5.) ความเป็นกลาง (Neutrality) ข่าวที่ดีต้องรายงานอย่างตรงไปตรงมา ปราศจากความลำเอียงหรืออคติ เสนอข้อเท็จจริงทั้งหมดโดยไม่สอดแทรกความคิดเห็นและทัศนคติส่วนตัวของผู้สื่อข่าวลงในเนื้อหาข่าว หรือไม่ควรแต่งเติมข่าวให้ความหมายบิดเบือนไปในทิศทางที่ผู้สื่อข่าวต้องการ

จอ่าน วุฑฒิกกรรมรักษา (อ้างถึงใน รัตนภรณ์ ศรีอำพันธ์.2539:33-34) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงคุณลักษณะข่าวที่มีคุณภาพ ว่า

- **ง่ายกะทัดรัดและชัดเจน** (Simplicity, Conciseness and Clearness) หมายถึง ข่าวที่เขียนจะต้องใช้ภาษาหรือถ้อยคำลำนวนที่เข้าใจง่าย มีความกะทัดรัดไม่เยิ่นเย้อ และจะต้องกระชับแจ่มชัดเจน เมื่ออ่านแล้วไม่จำเป็นต้องอ่านซ้ำแล้วซ้ำอีกจึงจะเข้าใจ โดยไม่ควรใช้คำกำกวม หรือมีความหมายหลกแก่หลายมูม
- **ทันต่อเหตุการณ์** (Recentness) หมายถึง ข่าวที่นำมาเสนอจะต้องมีความทันสมัย และทันต่อเหตุการณ์ แม้ว่าจะไม่มีเหตุการณ์ใดๆเกิดขึ้นก็ตาม แต่ก็อาจนำข้อเท็จจริง

ซึ่งเหมาะสมและถูกต้องกับกาลเวลาปัจจุบันและเป็นที่สนใจของประชาชนโดยทั่วไป มาเป็นข่าวได้

นอกจากนี้ Sakae Ishikawa และ Yusuko Muramatsu (1991:207-219) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ ในการพิจารณาคุณภาพของรายการโทรทัศน์ ซึ่งหมายรวมถึงรายการข่าวด้วย สรุปได้ดังนี้

1.) ต้องมีความหลากหลาย (Diversity) แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ

- 1.1 ด้านรูปแบบรายการ รายการข่าวต้องมีความหลากหลายทั้งในแนวตั้ง (vertical diversity) คือ มีการนำเสนอข่าวหลากหลายประเภท ทั้งข่าวการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สิ่งแวดล้อม อาชญากรรม เยาวชน และมีความ หลากหลายในแนวนอน (horizontal diversity) คือ ข่าวแต่ละชิ้น ต้องมี ประเด็นการนำเสนอที่หลากหลาย ครอบคลุมทุกแง่มุม
- 1.2 ด้านเนื้อหารายการ คือ เนื้อหาข่าวต้องมีความยุติธรรมและเป็นกลาง (Fair and Well-balanced manner) โดยเปิดโอกาสให้บุคคลทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยว ข้องกับข่าวนั้นได้ชี้แจงข้อเท็จจริง รวมทั้งเปิดโอกาสให้ข่าวของคนทุกชนชั้นใน สังคมได้ถูกนำเสนอ โดยเฉพาะข่าวของคนกลุ่มน้อย ข่าวสตรี ข่าวของผู้ด้อย โอกาสและคนพิการ
- 1.3 กลุ่มผู้ชมเป้าหมาย รายการข่าวที่มีคุณภาพต้องไม่จำกัดกลุ่มเป้าหมายที่ เฉพาะเจาะจง เพราะจะทำให้เนื้อหาของข่าวขาดความหลากหลายไปด้วย

2.) คำนี้ถึงมาตรฐานด้านจริยธรรม (Ethical Standards) โดยสื่อมวลชนต้องใช้วิจาร์ ญาณในการรายงานข่าวอาชญากรรม หรือข่าวที่อาจจะสร้างความแตกแยกแก่คนกลุ่มต่างๆในสังคม และต้องระมัดระวังไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชนของบุคคลที่ตกเป็นข่าว

ทั้งนี้ในการประเมินคุณภาพของข่าวโทรทัศน์ นอกจากจะพิจารณาในส่วนของเนื้อหาแล้ว ด้วยคุณลักษณะเฉพาะของสื่อโทรทัศน์ที่มีทั้งภาพและเสียง จึงทำให้การประเมินคุณภาพข่าวโทรทัศน์ ไม่อาจละเลยส่วนของภาพและเสียงซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ สามารถสื่อความหมายแฝงหรือนัย สำคัญบางประการแก่ผู้รับสารได้ แนวคิดในการประเมินคุณภาพของภาพและเสียงนอกจากจะใช้แนว คิดบางประการเหมือนกันกับการประเมินคุณภาพในส่วนของเนื้อหาข่าวแล้ว ยังสามารถพิจารณาคุณภาพ ข่าวจากคุณสมบัติอีก 2 ลักษณะนี้ได้ด้วย คือ

1.) **คุณสมบัติทางเทคนิค** ปัจจุบันเทคนิคต่างๆ ในการนำเสนอกำลังพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว สามารถพลิกแพลงภาพและเสียงให้แปลกออกไปเพื่อดึงดูดความสนใจได้มาก เช่น เทคนิคการเปลี่ยนภาพ การซ้อนภาพหลายๆภาพอย่างแนบเนียน เคลื่อนไหวภาพได้เร็วซ้ำตามความต้องการ อย่างไรก็ตามอุปกรณ์ด้านเทคนิคเหล่านี้มีราคาแพง และต้องซื้อหาจากต่างประเทศ อุปกรณ์ยิ่งทันสมัยก็ยิ่งราคาสูง ดังนั้นการเน้นคุณสมบัติในด้านนี้จะมีผลในแง่เศรษฐกิจ ขณะเดียวกันการใช้เทคนิคพิเศษมากเกินไป อาจส่งผลให้ความน่าเชื่อถือและความสมจริงสมจังลดน้อยลงไปด้วย

2.) **คุณสมบัติทางเร้าอารมณ์** เป็นการสร้างความดึงดูดใจทั้งในด้านเนื้อหาและด้านการนำเสนอโดยมุ่งให้ชาวดึงดูดใจผู้ชมมากที่สุด การเร้าอารมณ์จะต้องคำนึงถึงตั้งแต่การเขียนข่าว การสัมภาษณ์ การเสนอข่าว คำพูดทุกประโยค ต้องเร้าอารมณ์ให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ตามที่เนื้อหาของข่าวต้องการ เช่น ความรื่นเริง ความเศร้า ความสงสัย อยากทราบข้อเท็จจริง ความสะเทือนใจ ความสงสาร ความเห็นอกเห็นใจ

การเร้าอารมณ์ยังรวมไปถึงเรื่องทางกายภาพ เช่น การจัดเตรียมฉากหลังในการรายงานข่าว ให้สมจริง สวยงาม หรือตื่นเต้น ทั้งในห้องส่งและในสถานที่เกิดเหตุ นักข่าวที่ปรากฏตัวบนจอโทรทัศน์ ต้องมีบุคลิกที่น่าสนใจ มีความน่าเชื่อถือ อาจรวมไปถึงมีลูกเล่นที่จะดึงดูดผู้ชมให้ติดตามข่าวต่อไป รวมไปถึงการใช้เสียงหรือเพลงประกอบ ถ้าทำได้เหมาะสมจะทำให้การนำเสนอสมบูรณ์ขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม ต้องระมัดระวังไม่ให้ข่าวที่นำเสนอมีลักษณะอัตวิสัย (Subjectivity) คือ เกิดขึ้นจากความคิด ความรู้สึกหรืออารมณ์ของนักข่าวเอง ซึ่งจะกลายเป็นการบิดเบือน หรือชักจูงผู้ชมมากเกินไป โดยการเร้าอารมณ์ในที่นี้ จะต้องเป็นการสร้างความสะเทือนอารมณ์จากภววิสัย (Objectivity) คือปล่อยให้ตัวข่าวสร้างความสะเทือนอารมณ์แก่ผู้ชมเอง

นอกจากนี้ **สุภาพร โพธิ์แก้ว** (อ้างถึงใน ตฤตถนัย นพคุณ 2541:35-36) กล่าวถึงสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการใช้ภาพข่าวสื่อสารกับคนดู ในลักษณะ Visual Manipulation (คือการจัดการกับภาพข่าว ซึ่งหมายถึงการใช้อุปกรณ์และเครื่องมือในการสร้างอิทธิพลต่อคนดูให้มีปฏิกิริยาต่อภาพตามเจตจำนงของนักข่าว) ไว้ว่าสิ่งที่ต้องระมัดระวังคือ อย่าให้ความเป็นจริงของข่าวถูกบิดเบือน หรือกลายเป็นการสร้างความเกลียดชังให้เกิดขึ้นกับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เพราะภาพข่าวที่ปรากฏต่อสายตาคนดูจะมีอิทธิพลต่อพวกเขาอย่างสูง โดยตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในเรื่องนี้ สุภาพร โพธิ์แก้ว (2536) ได้เสนอถึงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 ที่สถานีโทรทัศน์ในประเทศออสเตรเลียเสนอภาพเหตุการณ์ดังกล่าว โดยใช้เทคนิคการจัดการกับภาพหลายรูปแบบ เช่น การใช้มุมกล้องจากมุมมองสายตาของผู้ชุมนุมประท้วง

ให้เห็นภาพทหารเคลื่อนกำลังเข้ามา เป็นการกำหนดให้ผู้ชมมาอยู่ฝ่ายเดียวกับประชาชน (identification) หรือถ่ายภาพคนเจ็บจากมุมที่ตกลงมา และให้คนเจ็บมองตรงมายังกล้องพร้อมพูดกับกล้อง ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกสะเทือนใจ ขณะเดียวกัน ก็เป็นการสร้างความสัมพันธ์เชิงจินตนาการให้เกิดแก่ผู้ชม (Imaginary Interaction) ซึ่งผลของการใช้การจัดการกับภาพในลักษณะต่างๆ เหล่านี้ นำไปสู่การตีความของผู้ชมที่เป็นคนไทยในออสเตรเลียว่า เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นไปอย่างรุนแรงมาก มีนองเลือด และฝ่ายทหารต้องถูกประณาม เพราะได้กระทำการที่ป่าเถื่อนโหดร้ายกับประชาชน

ขณะเดียวกันในส่วนของ การเชื่อมโยงเนื้อความกับภาพขาว นักข่าวต้องดำเนินการร้อยเรียงภาพ (Juxtaposition of images) เพื่อนำเสนอแก่ผู้ชม ทั้งนี้ข่าวโทรทัศน์เป็นการเอาภาพที่ถ่ายแยกๆ กันมาร้อยเรียงให้เป็นเรื่องราว การตีความภาพที่เรียงกันไว้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการและบริบทของภาพ แต่ที่สำคัญต้องยึดมั่นในหลักของจรรยาบรรณและไม่บิดเบือนความจริง

ทั้งนี้การศึกษาคุนภาพการใช้ภาพและเสียงในงานของสื่อสารมวลชน Art Sliverblatt (1995:89-125) ได้เรียกว่า คุณค่าในด้านการผลิต (Production Values) ซึ่งจะศึกษารูปแบบและคุณภาพในการนำเสนอของสื่อมวลชน ด้วยรูปแบบภาพและเสียงที่สามารถรับรู้ได้ชัดเจน สามารถสร้างอิทธิพลต่อผู้ชมให้เกิดอารมณ์คล้อยตามเนื้อหา ทำให้การสื่อสารบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่สื่อได้ตั้งไว้ โดยการศึกษาคุณค่าในด้านการผลิต จะพิจารณาครอบคลุมองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1.) การตัดต่อ (Edition) คือ การเลือกและเรียบเรียงเหตุการณ์ต้องคำนึงถึงเนื้อหาหลักของเรื่องเป็นสำคัญ โดยการเลือกต้องทำด้วยความยุติธรรมและเป็นกลาง เพราะการเลือกนำเสนอหรือไม่นำเสนอสิ่งใดสิ่งหนึ่งย่อมมีผลต่อความเข้าใจ และการตัดสินใจของผู้ชมในประเด็นนั้นๆ เช่นเดียวกับการเรียบเรียงเหตุการณ์ที่จะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ และลำดับความสำคัญของเรื่องที่น่าเสนอ

2.) สีและแสง (Color and Lighting) การเลือกใช้สีและแสงที่เหมาะสมจะมีส่วนช่วยสร้างอารมณ์ความรู้สึก อันมีผลต่อการรับรู้ ตีความหมายของเหตุการณ์ เพราะสีและแสงที่ต่างกันจะให้ความหมายหรือสร้างอารมณ์ที่ต่างกัน เช่น การใช้แสงสว่างจ้า (Hard Light) จะให้ความหมายในด้านบวก อาทิ ความบริสุทธิ์ มีชีวิตชีวา สนุกสนานร่าเริง แต่การใช้แสงสลัว (Dim Light) มีความหมายในด้านลบ อย่างเช่น ความตาย ความชั่วร้าย แรงกดดัน สิ่งผิดปกติ การซ่อนเร้น

3.) การเคลื่อนไหว (Movement) ทิศทางและจังหวะในการเคลื่อนไหวมีส่วนสำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่เนื้อหา โดยเฉพาะจังหวะในการนำเสนอภาพขาวแต่ละภาพ เป็นการเปิด

โอกาสให้ผู้ชมศึกษารายละเอียดของภาพ ว่าเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นและเกิดขึ้นอย่างไร นอกจากนี้ทิศทางการเคลื่อนไหวของกล้อง ทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ความรู้สึกที่ต่างกัน เช่น

- เคลื่อนไหวตรงเข้าหาผู้ชม หมายถึง ความเป็นมิตร (กรณีเป็นการทักทายของคนคุ้นเคย) ในทางตรงกันข้ามอาจเป็นความก้าวร้าวหรือการขู่เข็ญ
- เคลื่อนไหวออกจากผู้ชม หมายถึง การละทิ้ง เลิก
- เคลื่อนไหวขึ้นข้างบน มักใช้ในความหมายทางบวก เช่น สวรรค์ ความสำเร็จ
- เคลื่อนไหวลงข้างล่าง มักใช้ในความหมายทางลบ เช่น ความพ่ายแพ้

4.) มุมกล้อง (Angle) คือระดับของกล้องในการจับภาพวัตถุ ซึ่งมุมกล้องที่ต่างกันมีอิทธิพลต่อทัศนคติของผู้ชมต่อวัตถุนั้นๆด้วย เช่น กล้องจับภาพคนจากมุมสูง (High Angle) ทำให้คนนั้นดูตัวเล็ก อ่อนแอ ตีนกั้ว ต้องการความช่วยเหลือ แต่หากกล้องจับภาพคนจากมุมต่ำ (Low Angle) คนๆนั้นจะดูว่ามีความสำคัญ มีอำนาจ

5.) ภาพลักษณ์ที่มีความหมายแฝง (Connotative Image) เป็นการใช้อัตถุอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแสดงภาพลักษณ์ที่มีความหมายแฝงให้แก่ผู้ชม เช่น น้ำ ความหมายถึง ความสดชื่น ความสะอาด ความบริสุทธิ์ การเกิดขึ้นใหม่ ซึ่งหากสื่อมวลชนนำวิธีการนี้มาใช้ในการจัดของประกอบฉาก (Prop) จะสามารถสื่อความหมายบางอย่างให้แก่ผู้ชมได้ เช่น ในรายการข่าว ที่แทนผู้ประกาศข่าวมีเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นของประกอบฉาก เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของสถานีให้ดูทันสมัย

6.) การแสดง (Performance) สามารถแบ่งทักษะในการแสดงเป็น 2 อย่าง คือ

6.1 ทักษะการแสดงแบบอวัจนภาษา (Nonverbal Performance Skills) การศึกษาพบว่า 65%ของการสื่อสารระหว่างบุคคล จะเป็นการสื่อสารโดยไม่ใช้ทักษะเกี่ยวกับภาษา ซึ่งทักษะด้านนี้ เช่น

- การประสานสายตา (Eye contact) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการให้ผู้ชมเกิดความเชื่อถือในตัวพิธีกร ผู้ประกาศข่าว
- ลักษณะท่าทาง (Gesture) ต้องจัดทำท่าทางให้เหมาะสม เป็นธรรมชาติ
- การแสดงสีหน้า (Facial expression) มักเป็นปฏิกิริยาอัตโนมัติของร่างกายที่สะท้อนให้ทราบอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดในขณะนั้น
- เครื่องแต่งกายและการแต่งหน้า (Costume and makeup)

6.2 ทักษะการแสดงแบบวัจนภาษา (Verbal Performance Skills) นักสื่อสารมวลชนต้องพัฒนาทักษะการใช้ภาษาในด้านต่างๆ ซึ่งการแสดงทักษะด้านการใช้เสียงอย่างมีคุณภาพจะมี

ส่วนให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ เช่น ระดับความดังเบาของเสียง (Volume) ต้องพอดี น้ำเสียง (Tone) โทนต่ำจะทำให้น่าเชื่อถือ มีอำนาจ ต้องอ่านออกเสียงคำต่างๆให้ชัดเจน (Clarity) ความเร็วในการพูด ต้องพอดี (Speed) ต้องใส่อารมณ์ความรู้สึกในการใช้เสียง (Feelings) เพื่อแสดงความสนใจของพิธีกรหรือผู้ประกาศข่าวที่มีต่อเรื่องๆนั้น

7.) เสียง (Sound) ในการผลิตงานสื่อสารมวลชน มีเสียง 3 แบบ คือ บทสนทนา (Dialogue) ดนตรี (Music) เสียงบรรยากาศ (Background) โดยนักสื่อสารมวลชนอาจใช้เสียงในรูปแบบต่างๆ เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาแฝงบางอย่างให้ผู้ชมรับทราบ เช่น ในการทำสcoop ข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่มีเงื่อนงำน่าสงสัย อย่างคดีทุจริตคอร์รัปชัน การฆาตกรรม มักใช้ดนตรีที่ฟังดูลึกลับ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชมให้ติดตามชม

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพข่าวทั้งในส่วนของเนื้อหาและวิธีการนำเสนอทางภาพและเสียงที่กล่าวมานี้ ทำให้ทราบถึงคุณลักษณะเฉพาะที่ทำให้ข่าวมีคุณภาพแตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยได้นำทัศนะหรือแนวคิดที่ใช้ในการประเมินคุณภาพข่าวข้างต้นนี้ มาเป็นกรอบเพื่อช่วยในการตั้งคำถามสัมภาษณ์ และวิเคราะห์การใช้ทัศนะของผู้สื่อข่าวและผู้รับสารในการประเมินคุณภาพข่าว

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพข่าวของผู้สื่อข่าว

ทัศนะหรือแนวคิดในการวัดคุณภาพข่าวของผู้สื่อข่าวมักมีลักษณะอัตตวิสัย (Subjectivity) คือแตกต่างกันแล้วแต่บุคคลตามแนวทางที่ผู้สื่อข่าวยึดถือในการปฏิบัติ ดังนั้นก่อนที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษาลักษณะข่าวที่มีคุณภาพในทัศนะของผู้สื่อข่าว ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน อันได้แก่ ทฤษฎีบรรทัดฐานนิยม มาเป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อให้ทราบบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่พึงกระทำต่อสังคม

2.1.2.1 ทฤษฎีบรรทัดฐานนิยม (Normative Theory)

ทฤษฎีนี้มุ่งศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนภายใต้กรอบการเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อตอบคำถามที่ว่า "สื่อมวลชนควรจะเป็นและมีหน้าที่อะไรต่อสังคมบ้าง" ซึ่งหลักโดยทั่วไปของทฤษฎีนี้จะเกี่ยวข้องกับเรื่องการควบคุม การปกป้อง หรือการกำกับดูแลกระบวนการทำงานของสื่อมวลชนโดยอาศัยกลไกแบบต่างๆ เช่น กฎหมาย จรรยาบรรณวิชาชีพ (กาญจนา แก้วเทพ, 2541:97-98)

ทั้งนี้ในการศึกษาทัศนคติคุณภาพข่าวของผู้สื่อข่าวโดยอาศัยแนวทางทางในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน ผู้วิจัยเลือกทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory) มาเป็นกรอบในการกำหนดบทบาทหน้าที่และกลไกในการควบคุม

สมควร กวียะ (2539:55-56) ได้กล่าวถึงทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมว่า แนวคิดหลักจะเน้นที่ความรับผิดชอบต่อการทำหน้าที่เพื่อก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมส่วนรวมอย่างแท้จริง ซึ่งหน้าที่ที่พึงกระทำ ได้แก่

1. หน้าที่หลัก คือให้บริการแก่ระบบเมือง โดยการให้ข่าวสารและให้มีการอภิปรายโต้เถียงในเรื่องของส่วนรวมหรือกิจการสาธารณะ
2. หน้าที่รอง ต้องส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตยและให้ความสว่างทางปัญญา (Enlightening) แก่สาธารณชนเพื่อจะได้เกิดความสามารถในการปกครองตนเอง
3. ต้องพิทักษ์รักษาสิทธิของบุคคลโดยคอยเฝ้าดูรัฐบาล (Watchdog against government)
4. ต้องให้บริการแก่ระบบเศรษฐกิจ โดยเน้นส่งเสริมผลประโยชน์ของผู้ซื้อผู้ขายสินค้าและบริการด้วยสื่อโฆษณา แต่รายได้จากการนี้จะต้องไม่บั่นทอนนิสรภาพของสื่อมวลชน
5. ต้องให้ความบันเทิงแก่สาธารณชน แต่มีเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นความบันเทิงที่ดีมีคุณภาพ
6. ต้องหลีกเลี่ยงไม่เสนอเนื้อหาเรื่องราวที่อาจนำไปสู่การประกอบอาชญากรรม ความรุนแรง ความไม่สงบเรียบร้อยของบ้านเมือง หรือก้าวร้าวต่อชนกลุ่มน้อย
7. สื่อมวลชนจะต้องเป็นพหุนิยม คือ สะท้อนความคิดเห็นที่แตกต่าง รวมทั้งเปิดโอกาสให้ใช้สิทธิโต้ตอบ

Mcquail (อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2541:102-103) ได้ระบุลักษณะสำคัญของทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ ดังนี้

- สื่อมวลชนต้องมีพันธกิจอันพึงปฏิบัติต่อสังคม เจ้าของสื่อควรจะเป็นมหาชน
- ข่าวสารของสื่อ จะต้องเป็นเรื่องจริง ถูกต้อง ยุติธรรม ตรงไปตรงมาและสอดคล้องต้องกัน
- สื่อต้องทำหน้าที่เป็นเวทีแลกเปลี่ยนทัศนคติอันหลากหลาย
- สื่อต้องมีเสรีภาพภายใต้การควบคุมตัวเอง
- สื่อต้องปฏิบัติงานตามหลักจรรยาบรรณและมาตรฐานของวิชาชีพ

- ในบางสถานการณ์ สังคมอาจจำเป็นต้องเข้าแทรกแซงการทำงานของสื่อเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ทฤษฎีดังกล่าวนี้ เสรีภาพในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนจะถูกจำกัดขอบเขตด้วยความรู้สึกรับผิดชอบของผู้ประกอบวิชาชีพ ภายใต้จรรยาบรรณของสมาคมวิชาชีพและโดยการควบคุมของสถาบันรัฐที่เป็นอิสระไม่ขึ้นกับรัฐบาลหรือผู้ใด ดังนั้นเมื่อความรู้สึกรับผิดชอบต่อวิชาชีพหรือจริยธรรมของสื่อมวลชนเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมกระบวนการทำงานของสื่อ ย่อมส่งผลเกี่ยวโยง เป็นกรอบกำหนดแนวทางของผลผลิตข่าวด้วยเช่นกัน ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมของสื่อมวลชนมาเป็นแนวทางในการศึกษาลักษณะของข่าวคุณภาพควบคู่ไปด้วย

2.1.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมของสื่อมวลชน

เอ็ดมันด์ แลมเบิร์ต (อ้างถึงในดวงพร อัครวิไล, 2539:20-22) ได้เสนอกรอบของจริยธรรม ดังต่อไปนี้

1.) หลักการพูดความจริง (The Principal of truth telling) เป็นหลักการที่สื่อมวลชนพยายามเต็มที่ทุกรูปแบบที่จะแสวงหาข่าวสารที่ถูกต้อง ยุติธรรม และปราศจากอคติ สื่อมวลชนจะต้องตรวจสอบซ้ำเพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลนั้นถูกต้องอย่างแท้จริง ต้องตรวจสอบอย่างพิถีพิถันเพราะความแท้-ไม่แท้ของข้อมูล และแหล่งข่าวต้องเชื่อถือต่อข้อเท็จจริง แม้จะมีความจำเป็นเรื่องเวลาที่ต้องออกข่าวให้ทันเวลา ก็ไม่ใช่ข้ออ้างที่จะเสนอข่าวไปโดยไม่ได้ตรวจสอบก่อน

2.) หลักความยุติธรรม (The Principal of justice)

- ข่าวที่ยุติธรรม ต้องไม่ละเลยประเด็นสำคัญของเรื่อง ดังนั้นความยุติธรรม คือมีความครบถ้วน
- ข่าวที่ยุติธรรม ต้องไม่เหยียดยกประเด็นรองมาเสนอแทนประเด็นหลัก ดังนั้นความยุติธรรมหมายถึง ความตรงประเด็น
- ข่าวที่ยุติธรรม ต้องไม่สร้างความเข้าใจผิดและต้องไม่หลอกลวงผู้อ่าน ดังนั้น ความยุติธรรม จึงหมายถึง ความซื่อสัตย์ต่อผู้อ่าน
- ข่าวยุติธรรม จะต้องไม่กลบเกลื่อนอารมณ์หรืออคติของผู้เสนอ ดังนั้นความยุติธรรมหมายถึง ความตรงไปตรงมา ไม่ใช่ภาษาที่ออกย่อนี่นั่น

3.) **หลักมนุษยธรรม (The Principal of Humane)** หมายถึง หลักการที่สื่อมวลชนจะไม่สร้างความเจ็บปวดและความทุกข์ให้ผู้อื่นถ้าไม่จำเป็น สื่อมวลชนต้องตัดสินใจว่าจะเซ็นเซอร์ข่าวนั้นด้วยตนเองในระดับใด แต่ไม่ใช่หมายถึงการยอมตามผู้มีอำนาจโดยปราศจากการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน อันหมายถึงว่า จะทำให้ความเป็นตัวของตัวเองลดน้อยลงไปด้วย สื่อมวลชนจะต้องพิจารณาด้วยมโนสำนึกว่าจะปิดกั้นข่าวนั้นหรือไม่ หรือถ้าจะนำเสนอจะเสนออย่างไร โดยคำนึงถึงหลักมนุษยธรรม

4.) **หลักของนายท้ายเรือ (The Principal of stewardship)** หมายถึง หลักการของความรับผิดชอบในการจัดการวิถีชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้อื่นด้วย สื่อมวลชนคือผู้ที่อยู่ในฐานะที่จะเฝ้าดูกระแสแห่งการอภิปรายถกเถียงในสังคมให้โปร่งใส อยู่ในฐานะที่จะผดุงความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม เพราะสื่อมวลชน นายท้ายเรือแห่งเสรีภาพ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น คำนึงถึงสิทธิของสาธารณะและคำนึงถึงจรรยาบรรณของตนเอง

5.) **หลักเสรีภาพ (The Principal of freedom)** หลักเสรีภาพแท้ที่จริงคือ หลักที่เป็นหัวใจของความยุติธรรมนั่นเอง สังคมตะวันตกเชื่อว่า การลิดรอนสิทธิเสรีภาพนำมาซึ่งความอยุติธรรม

นอกจากนี้ **สุภา ศิริमानนท์** (อ้างถึงใน ตฤตถนัย นพคุณ, 2541:12-13) ได้เสนอหลักจริยธรรมในการเสนอข่าวไว้ดังนี้

1.) **หลักว่าด้วยความจริงที่แท้** ประชาชนจะคาดหวังว่านักข่าวจะต้องเสนอข่าวที่หมดจดครบถ้วน ไม่ลำเอียง ไม่ว่าจะเป็แง่ใดของข่าว นักข่าวต้องไม่สอดแทรกทัศนคติส่วนตัวหรือความรักความชังใดๆ เข้าไปในข่าวนั้นๆ ซึ่งลักษณะของความจริงแท้ที่ว่านั้นมีอยู่ 5 ประการ คือ

1.1 ความไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด หากข่าวที่นำเสนอเป็นเหตุการณ์ของ 2 ฝ่าย หรือหลายฝ่าย นักข่าวต้องนำเสนอข่าวของทุกฝ่ายให้หมดและให้สมดุล

1.2 ความปราศจากข้อขัดแย้งทางผลประโยชน์ การที่นักข่าวมีส่วนอยู่ในองค์กรหรือหน่วยงานใดๆ ย่อมเป็นไปได้ที่เมื่อนักข่าวต้องทำข่าวที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ขององค์กรหรือหน่วยงานนั้นๆ นักข่าวมักจะถูกสงสัยในทันทีว่า ทำข่าวเอนเอียงไปย้งองค์กรของตน หรือแม้กระทั่งการทำข่าวที่ไม่ใช่องค์กรของตน ก็มีความเป็นไปได้ที่นักข่าวจะถูกสงสัยว่าทำข่าวโจมตีหน่วยงานตรงข้ามได้ ดังนั้นนักข่าวจึงต้องระมัดระวังในการนำเสนอข่าวในด้านนี้เป็นอย่างสูง

1.3 การให้โอกาสในการปฏิเสธข้อกล่าวหาแก่แหล่งข่าวที่ถูกกล่าวหา

1.4 การละเว้นความลำเอียงต่อผู้ใกล้ชิด เสนอข่าวที่เข้าข้างคนรู้จัก หรือผู้ที่คลุกคลีอยู่ด้วย

1.5 การละเว้นจากความเคียดแค้นพยาบาท ไม่เสนอข่าวโจมตีบุคคลหนึ่งๆ เนื่องจากนักข่าวนั้นมีข้อพิพาทหรือขัดแย้งไม่ลงรอยกันเป็นการส่วนตัว

2.) **หลักว่าด้วยความสัตย์จริง** ข่าวไม่ใช่นวนิยาย ไม่ใช่ภาพยนตร์เพื่อความบันเทิง การนำเสนอข่าวที่ดึงดูดใจผู้ชม คือต้องเสนอข่าวที่มีพื้นฐานบนความเป็นจริง การนำเสนอที่มุ่งเน้นการสร้างความตื่นเต้นราวปาฏิหาริย์หรือนอกลู่ นอกทาง ย่อมทำความเสื่อมเสียมาสู่นักข่าว

3.) **หลักว่าด้วยการไม่คัดลอกเรื่องของคนอื่นและทักทายเป็นของตัวเอง** นักข่าวใช้ข้อมูลจากนักข่าวคนอื่นเป็นเบาะแสในการทำข่าวได้ แต่นักข่าวคัดลอกข่าวของนักข่าวคนอื่นมาไม่ได้ การคัดลอกนี้หมายถึงการนำเนื้อหาสาระของข่าว ไม่ว่าจะเฉพาะประเด็นสำคัญหรือลอกมาคำต่อคำ แล้วนำมาใส่ชื่อตัวเองไว้ เป็นการผิดหลักจริยธรรมของนักข่าวอย่างร้ายแรง

4.) **หลักว่าด้วยความบังควรและไม่บังควรซึ่งมนุษย์พึงปฏิบัติต่อมนุษย์** มีเรื่องที่ต้องระมัดระวังหลักๆ 3 ประการ คือ

4.1 การมีอคติต่อคนที่ต่างเชื้อชาติ ต่างภาษา ถ้าบุคคลเหล่านั้นกระทำความผิด สิ่งที่ข่าวนำเสนอต้องอยู่เฉพาะตัวผู้กระทำความผิด ห้ามมิให้กระทบต่อเชื้อชาติของเขา

4.2 การมีอคติต่อคนต่างศาสนา ไม่ว่าจะข่าวที่นำเสนอหรือบุคคลที่อยู่ในข่าวจะนับถือศาสนาเดียวกับตัวนักข่าวหรือคนส่วนใหญ่หรือไม่ ข่าวที่นำเสนอต้องให้ความเคารพต่อศาสนานั้นอย่างเท่าเทียมกัน ห้ามดูหมิ่น ถากถางความเชื่อทางศาสนาของคนเหล่านั้น และในการนำเสนอต้องนำเสนอถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับศาสนาต่างๆอย่างถูกต้อง เช่น พิธีกรรม สมณศักดิ์

4.3 ไม่ว่าจะทำข่าวใดๆก็ตาม นักข่าวต้องไม่ใช้ถ้อยคำหยาบคาย รุนแรงกับผู้ตกเป็นข่าว หรือกับเนื้อหาของข่าวนั้นๆ

ทั้งนี้ การที่ทฤษฎีบรรทัดฐานนิยม ถูกมองว่าเป็นตัวเชื่อมระหว่างหลักการกว้างๆในเรื่องเสรีภาพ ความรับผิดชอบ (จรรยาบรรณทางวิชาชีพ) และแนวทางการปฏิบัติงานของสื่อ ทำให้การประเมินการปฏิบัติงานของสื่อสามารถแสดงให้เห็นถึงคุณภาพของเนื้อหาสารได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า แนวทางการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าวสามารถแสดงให้เห็นทัศนะเกี่ยวกับลักษณะข่าวที่มีคุณภาพได้ ซึ่ง **กาญจนา แก้วเทพ (2541:333-335)** ได้ยกตัวอย่างแนวทางในการวิเคราะห์คุณภาพข่าว ตามทฤษฎีบรรทัดฐานนิยมไว้ดังนี้

1.) **ความเป็นอิสระและมีเสรีภาพในการปฏิบัติงาน (Freedom & Independence)** การวัดความเป็นอิสระของสื่อมวลชนโดยดูจากการปฏิบัติงาน ดูได้จากการทำงานของบรรณาธิการ (editorial vigor) อันเป็นเครื่องบ่งบอกความเป็นอิสระที่ดูได้จากหลายๆกิจกรรม เช่น เมื่อเกิดความขัดแย้ง สื่อกล้าแสดงความคิดเห็นที่แท้จริงของตนออกมาหรือไม่ (ไม่วางตัวอยู่เหนือความขัดแย้ง) ความเต็มใจที่จะรายงานความขัดแย้ง ไม่กลบเกลื่อนหรือหลีกเลี่ยง กล้าที่จะติดตามนโยบายในลักษณะเชิงรุกจากฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยไม่รอแต่เอกสารที่หน่วยงานนั้นๆหรือฝ่ายประชาสัมพันธ์ส่งมาให้ลงเผยแพร่ หรือสื่อเชื่อถือและเสนอข่าวนั้นโดยไม่ตรวจสอบซ้ำถ้าเป็นผู้มีอำนาจรับผิดชอบให้ข่าวหรือไม่ รวมทั้งวิธีการนำเสนอรายงาน ซึ่งนอกจากจะมีข้อเท็จจริงแล้ว ยังกล้าที่จะตีความและนำเสนอภูมิหลังของข้อเท็จจริงนั้นด้วย

2.) **ความหลากหลายของเนื้อหา (Content Diversity)** ผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างเนื้อหาให้มีความหลากหลาย คือ บรรณาธิการผู้ควบคุมเนื้อหา รวมถึงผู้สื่อข่าว ซึ่งความหลากหลายจะมีความสัมพันธ์กับเสรีภาพของสื่อในการปฏิบัติงาน โดยพิจารณาว่าสื่อได้สร้างสรรค์ผลงานให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มหรือไม่ กลุ่มผู้รับสารมีทางเลือกเนื้อหาหลายๆประเภท หลากรสนิยม หลากหลายในแง่ความน่าสนใจ เปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มได้แสดงความคิดเห็น หรือใช้แหล่งข่าวจากทุกมุมมองหรือเปล่า ไปจนกระทั่งว่าเนื้อหาโดยรวมในสื่อ่นั้นสะท้อนให้เป็นภาพความเป็นจริงทุกแง่มุมของสังคมหรือไม่

3.) **ความมีระเบียบและความมีเอกภาพ (Order and Solidarity)** เป็นการพิจารณาว่าสื่อคำนึงถึงบทบาทในการสร้างความมีระเบียบและความมีเอกภาพให้แก่สังคมได้เพียงใด เห็นได้จากการเผยแพร่เนื้อหาที่ไม่ก่อให้เกิดความแตกแยก ความรุนแรง ความก้าวร้าว การคุกคามความมั่นคงของชาติ โดยบรรณาธิการผู้ควบคุมเนื้อหาของสื่ออาจกำหนดกรอบในการนำเสนอรายงานข่าวให้สามารถช่วยไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง สร้างความเป็นเอกภาพในสังคมและกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือของคนในสังคม ทั้งนี้การกำหนดเนื้อหาของสื่อมวลชนจะเป็นไปในลักษณะใดนั้น ขึ้นอยู่กับนโยบายในการผลิตรายการขององค์กรผู้ผลิตเป็นสำคัญ

4.) **เนื้อหานั้นสะท้อนความเป็นจริงหรือบิดเบือน (Reality reflection or Distortion)** ในการเสนอข่าวอันเป็นผลผลิตจากการทำงานของสื่อ อคติของผู้สื่อข่าวและบรรณาธิการจะมีผลต่อการผลิตเนื้อหา เช่น ในรายการข่าวมีการเสนอข่าวในทางลบต่อคนกลุ่มน้อย เช่น แรงงานต่างชาติดอพยพ การมองข้ามบทบาทของผู้หญิงหรือสร้างภาพผู้หญิงในข่าวอย่างผิดๆ ซึ่งในกรณีของข่าวอาจตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับอคติต่างๆที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาข่าวได้ดังนี้

- เนื้อหาข่าวจะเน้นหนักข่าวของกลุ่มบุคคลที่อยู่ระดับสูงและข้าราชการทั้งในฐานะที่เป็นตัวเนื้อหาข่าวและเป็นแหล่งข่าว
- ข่าวจะให้ความสนใจกับสมาชิกของกลุ่มการเมืองและกลุ่มสังคมที่เป็นชนชั้นนำ
- ค่านิยมที่ถูกต้องยกย่า ได้แก่ ค่านิยมที่สอนให้สนับสนุนและเชื่อฟังผู้มีอำนาจ โดยไม่นำเสนอค่านิยมที่ตั้งคำถามหรือท้าทาย
- ชาวต่างประเทศของแต่ละประเทศจะเลือกเสนอประเทศที่อยู่ใกล้เคียง หรือมีฉะนั้นก็เป็นประเทศที่ร่ำรวยและมีอำนาจ
- ในเนื้อหาข่าวมักจะมีอคติแบบชาตินิยม หรือการถือเอาชาติตนเองเป็นศูนย์กลาง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกประเด็นข่าว หรือการแสดงความคิดเห็นก็ตาม
- ข่าวจะสะท้อนค่านิยมและโครงสร้างอำนาจแบบชายเป็นใหญ่ (การใช้ความรุนแรง ผู้ชายเป็นผู้นำการตัดสินใจ)
- ภาพของคนกลุ่มน้อยจะถูกมองข้ามหรือนำเสนอแบบมีอคติ
- ชาวอาชญากรรมมักจะเสนอความรุนแรงเกินจริงและมักเน้นแต่อาชญากรรมที่เป็นเรื่องของบุคคล (Personal Crime) โดยไม่ได้รายงานโอกาสของความเสี่ยงที่เป็นจริงในสังคม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับผู้รับสาร

2.2.1 ความหมายของผู้รับสาร

ในปัจจุบันที่การสื่อสารในสังคมได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากเดิมไปอย่างมาก ทำให้นักการสื่อสารมองภาพองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร ทั้งในส่วนผู้ส่งสาร (Sender) เนื้อหาสาร (Message) ช่องทางการสื่อสาร (Channel) และผู้รับสาร (Audience) เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ในส่วนของผู้รับสาร ความหมายของผู้รับสารได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย จากเริ่มแรกที่เคยหมายถึง "ผู้ชม" (Spectators) ที่เข้ามาชมการแสดงการเล่นหรือกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในสถานที่และเวลาเดียวกันด้วยความเต็มใจนั้น ต่อมาได้มีพัฒนาการไปตามขอบเขตและการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการสื่อสารในแง่มุมต่างๆ McQuail (อ้างถึงในยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2534:21-24 และกาญจนา แก้วเทพ, 2541:292) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของผู้รับสารไว้ 4 แนวคิด คือ

1.) ผู้รับสารในฐานะบุคคลโดยรวม (aggregates)

แนวคิดนี้มองผู้รับสารตรงปริมาณเป็นหลัก ปริมาณของคนที่สามารถเข้าถึงหรือปริมาณบุคคลที่ผู้ส่งสารตั้งใจจะส่งสารให้ถึง แต่ในแง่ของการปฏิบัติแล้ว การตีความหมายของผู้รับสารในเชิงนี้ค่อนข้างจะซับซ้อนและไม่ชัดเจน เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการเปิดรับสื่อ นั้น ทุกคนที่สามารถเข้าถึงไม่ได้มีเท่าๆกัน เช่น สื่อโทรทัศน์อาจสามารถเข้าถึงประชากรทุกคนในประเทศได้ แต่มีบางคนเท่านั้นที่ดูโทรทัศน์เป็นประจำและในบรรดาผู้ที่ดูโทรทัศน์เป็นประจำนั้น ก็มีเพียงบางคนที่ได้รับสารที่ผู้ส่งสารต้องการให้ได้รับ นอกจากนี้จำนวนผู้ชมที่สามารถเข้าใจหรือเข้าถึงสารที่ผู้ส่งสารต้องการให้ได้รับรู้ยังมีจำนวนน้อยลงไปอีก จากข้อวิพากษ์นี้ Clause (1968) ได้แบ่งผู้รับสารออกเป็น 4 ประเภทตามลำดับของความเข้มที่ได้รับสาร คือ ตั้งแต่ประชาชนทั่วไปที่มีโอกาสได้รับสาร (potential receivers) ประชาชนที่สื่อเข้าถึงจริงๆ (effective receivers) ประชาชนที่ได้รับสารที่สื่อต้องการให้ได้รับ (particular message receivers) และผู้รับสารที่สารนั้นๆสามารถสร้างผลกระทบต่อเค้าได้ (affected receivers)

ดังนั้น แนวคิดนี้ ผู้ส่งสารมักจะสนใจเพียงแต่ว่ามีใครได้รับสารที่สื่อออกไปบ้าง ผู้รับสารเป็นเพียงผู้รับ โดยไม่ได้ให้ความสนใจว่าการสื่อสารนั้นๆจะครบกระบวนการเป็นการสื่อสารที่แท้จริงหรือไม่

2.) ผู้รับสารในฐานะสาธารณชนหรือกลุ่มสังคม (public or social group)

สาธารณชนหรือกลุ่มสังคมเป็นการรวมตัวของผู้รับสารตามเกณฑ์ต่างๆ เช่น รายได้ อาชีพ เพศ ความสนใจ ซึ่งผู้รับสารจะเข้ามาร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กัน เพื่อที่จะจัดการให้สังคมดำเนินไปตามที่ส่วนรวมต้องการ โดยเห็นว่าการสื่อสารเป็นเครื่องมือพัฒนาของกลุ่มของตนและความเป็นอยู่ของตน กลุ่มคนที่อยู่ในสังคมมีการรวมตัวกันอยู่โดยมีสื่อมวลชนเป็นตัวกลางให้ข่าวสารทำให้เกิดพฤติกรรมต่างๆในกลุ่มชน เช่น พฤติกรรมด้านการเมือง

3.) ผู้รับสารในฐานะมวลชน (mass)

ผู้รับสารในฐานะมวลชน หมายถึง ผู้รับสารที่มีลักษณะสำคัญๆ ดังนี้

- เป็นกลุ่มขนาดใหญ่ที่มีปริมาณมาก
- เป็นกลุ่มที่อยู่กระจัดกระจายตามที่ต่างๆ ไม่ได้รวมอยู่ในที่เดียวกัน
- เป็นกลุ่มที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ต่างคนต่างอยู่ ไม่รู้จักกัน

- เป็นกลุ่มที่มีลักษณะหลากหลาย เช่น หลากหลายเพศ วัย อาชีพ แต่มีความเหมือนกันในพฤติกรรมกรเลือก ความสนใจและการรับรู้
- เป็นกลุ่มที่มีลักษณะซ้ำครึ่งซ้ำคราว เช่น เกิดเป็นมวลชนขึ้นเมื่อมีการรับสารจากสื่อเท่านั้น หลังจากการเปิดรับจบแล้วก็กระจัดกระจายออกไปอย่างเดิม

4.) ผู้รับสารในฐานะตลาดหรือผู้บริโภค (market)

เป็นความหมายสุดท้ายที่ได้เกิดขึ้นเมื่อพัฒนาการของการสื่อสารมวลชนได้กลายเป็นระบบธุรกิจอย่างเต็มตัวและมีการแข่งขันอย่างมาก ดังนั้นผลผลิตของสื่อทุกชนิดจะมีสถานะเป็นสินค้าหรือบริการที่มีไว้จำหน่ายให้แก่กลุ่มผู้ชมบางกลุ่มซึ่งมีอำนาจการซื้อที่เรียกว่าเป็น “ผู้บริโภคหรือตลาด” และเนื่องจากในสภาวะปัจจุบัน ปริมาณด้านการผลิตสื่อ (ในด้าน supply) มีมากกว่าความสามารถที่จะบริโภค(ในด้าน demand) ของผู้บริโภค ดังนั้น ทิศทางของการผลิตสื่อจึงต้องคำนึงถึงความต้องการของตลาดผู้ชมเป็นหลัก เนื่องจากแนวคิดนี้เห็นว่าผู้รับสารมีความแตกต่างกัน รวมทั้งเน้นความพึงพอใจของผู้รับสารที่จะเลือกรับสารและใช้ประโยชน์จากสาร

จากแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของผู้รับสารข้างต้นนี้ เป็นกรอบให้ผู้วิจัยสามารถให้คำจำกัดความของผู้รับสารในงานวิจัยครั้งนี้ได้ชัดเจนและถูกต้องตามสภาพความเป็นจริง ซึ่งในสภาพสังคมปัจจุบันที่ระบบตลาดของไทยเป็นแบบทุนนิยมเสรี มีการเปิดเสรีในธุรกิจต่างๆมากขึ้น เน้นการแข่งขันเพื่อแสวงหากำไรสูงสุด ไม่เว้นแม้แต่การดำเนินธุรกิจด้านสื่อสารมวลชนที่ผู้ผลิตสื่อจะให้ความสำคัญกับความต้องการของกลุ่มผู้รับสารบางกลุ่มที่มีอำนาจการซื้อหรือกลุ่มเป้าหมายของตน ดังนั้นผู้รับสารในงานวิจัยครั้งนี้จึงถูกมองในฐานะตลาดหรือผู้บริโภค (market)

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเลือกสรรของผู้รับสาร

จากความหมายของผู้รับสารในฐานะตลาดที่เห็นว่าผู้รับสารมีความแตกต่างกัน ทำให้ผู้ผลิตสื่อต้องสนใจความแตกต่างของคุณลักษณะผู้รับสาร อันมีผลต่อการกำหนดความสนใจที่จะมีต่อสื่อทั้งในส่วนเนื้อหา ประเด็น การรับรู้ รวมทั้งพฤติกรรมต่างๆที่ผู้รับสารจะแสดงออกมาหลังจากเปิดรับสื่อ ซึ่งกาญจนา แก้วเทพ (2541) กล่าวว่าผู้รับสารแต่ละบุคคลมีการเปิดรับสื่อและข่าวสารที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับคุณลักษณะหรือปัจจัยต่างๆ ดังนี้

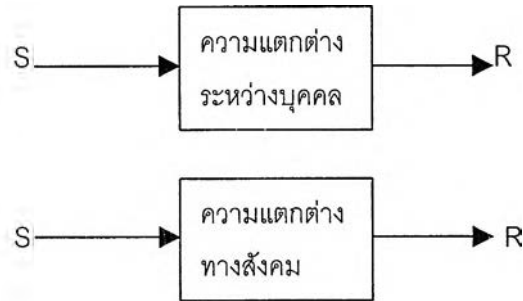
1.) ปัจจัยด้านจิตวิทยาที่อยู่ในตัวบุคคล (Endogenous factors) เป็นมูลเหตุภายในตัวผู้รับสารเอง เช่น ความสนใจ ความต้องการ ค่านิยม ความเชื่อ โครงสร้างความคิดที่เป็นแนวคิดที่ประยุกต์มาจากหลักด้านจิตวิทยาที่ว่าด้วย ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) เมื่อตัวบุคคล (organism) ต่างกัน แม้สิ่งเร้า (stimulus) เดียวกันก็อาจทำให้เกิดปฏิกิริยา (response) ที่ต่างกันได้ เนื่องจากพื้นฐานความคิดที่ว่า (De Fleur อ้างถึงใน มณีวรรณ รัชมีเพ็อง,2540: 19)

- บุคคลมีความแตกต่างกันในด้านบุคลิกภาพ และสภาพทางจิตวิทยา
- ความแตกต่างดังกล่าวนี้ เป็นเพราะบุคคลมีการเรียนรู้จากสังคมแตกต่างกัน
- บุคคลที่อยู่ต่างสภาพแวดล้อมกัน จะได้รับการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน
- การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันทำให้บุคคลมีทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และบุคลิกภาพแตกต่างกัน

แนวคิดนี้ได้เปลี่ยนแปลงแนวคิดเดิมของการสื่อสารมวลชนที่พยายาม "ออกแบบสารอันเดียวกันให้เหมาะกับทุกคน" (One Message fits all) มาใช้แนวคิดใหม่ในการใช้สื่อมวลชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น คือ market segmentation ที่ให้ความสำคัญกับการทำวิจัยตลาด (market research) โดยพยายามทำความเข้าใจลักษณะทางจิตวิทยาที่ต่างกันของบุคคล (psycho dynamic) เพื่อออกแบบสารให้สอดคล้องกับลักษณะดังกล่าว

2.) ปัจจัยด้านสังคมที่อยู่นอกตัวบุคคล (Exogenous factors) เช่น เพศ อายุ รายได้ อาชีพ ระดับการศึกษา สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ อันเป็นแนวคิดที่ประยุกต์มาจากหลักด้านสังคมวิทยาที่เห็นว่า ความแตกต่างทางสังคม (Social Difference) ของผู้รับสาร ทำให้แต่ละกลุ่มมีการเลือกรับสารที่ต่างกัน ขณะเดียวกันคนที่มีลักษณะทางสังคมเหมือนกัน (ที่เรียกว่า Grouplike) อย่างเป็นทางการเดียวกันก็จะมีแบบแผนการใช้และการรับสารที่คล้ายคลึงกัน เช่น งานวิจัยของSteiner (อ้างถึงในยุบล เบ็ญจรงค์กิจ,2534:68) พบว่า คนที่มีการศึกษาสูงและอายุมาก นิยมเปิดรับข่าวและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาธารณชนมากกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาน้อยและอายุน้อย ยิ่งคนมีการศึกษาสูงเท่าไร ความสนใจในข่าวสาร บทบรรณาธิการและคอลัมน์ที่มีเนื้อหาหนักก็ยิ่งมีมากเท่านั้น

ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้จะเป็นตัวแปรแทรกในกระบวนการเลือกสรร (Selective Process) ข่าวสารของผู้รับสาร ดังรูป

ภาพที่ 2.2 ตัวแปรแทรกในกระบวนการเลือกสรร

กระบวนการเลือกสรรอันเปรียบเสมือนเครื่องกรอง (filters) ข่าวสารในการรับรู้ของมนุษย์เรา ประกอบด้วยการกลั่นกรอง 3 ชั้น ดังนี้ (พีระ จิรโสภณ อ่างถึงโน วราภรณ์ เลิศวรสิริกุล, 2543:13 -14)

- การเลือกเปิดรับหรือเลือกสนใจ (Selective Exposure or Selective Attention) หมายถึง แนวโน้มที่ผู้รับสารจะเลือกสนใจหรือเปิดรับสารจากแหล่งหนึ่งแหล่งใดที่มีอยู่ด้วยกันหลายแหล่ง เช่น การเลือกซื้ออ่านหนังสือพิมพ์ฉบับใดฉบับหนึ่ง เลือกเปิดสถานีวิทยุกระจายเสียงสถานีใดสถานีหนึ่ง หรือเลือกชมโทรทัศน์ช่องใดช่องหนึ่ง เป็นต้น
- การเลือกรับรู้หรือตีความ (Selective Perception) เป็นกระบวนการกลั่นกรองขั้นต่อมา เมื่อบุคคลเปิดรับข่าวสารจากแหล่งใดแหล่งหนึ่ง ก็เชื่อว่าข่าวสารนั้นจะถูกรับรู้เป็นไปตามเจตนาารมณ์ของผู้ส่งสารทั้งหมด ผู้รับสารแต่ละคนอาจจะตีความหมายสารขึ้นเดียวกันที่ส่งผ่านสื่อมวลชนไม่ตรงกัน ความหมายของข่าวสารที่ส่งไปจึงมิได้ขึ้นอยู่กับตัวอักษร รูปภาพ หรือคำพูดเท่านั้น แต่อยู่ที่ผู้รับสารจะเลือกรับรู้หรือตีความหมายตามความเข้าใจของตัวเองหรือตามทัศนคติ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการ ความคาดหวัง แรงจูงใจ ตามสภาวะร่างกายหรือสภาวะอารมณ์ขณะนั้น เป็นต้น
- กระบวนการเลือกจดจำ (Selective Retention) เป็นแนวโน้มในการเลือกจดจำข่าวสารเฉพาะส่วนที่ตรงกับความสนใจ ความต้องการ ทัศนคติ ฯลฯ ของตนเอง และมัก

จะลืมในส่วนที่ตนเองไม่สนใจหรือไม่เห็นด้วยได้ง่ายกว่า เช่น เมื่อเราดูภาพยนตร์หรือรายการโทรทัศน์แล้วนำไปบอกต่อกับผู้อื่น เราก็มักจะเลือกจดจำแล้วนำไปเล่าเฉพาะส่วนที่เราสนใจหรือเราต้องการเท่านั้น ดังนั้นการสื่อสารมวลชน เช่น การโฆษณาหรือการรณรงค์ในเรื่องต่างๆ อาจจะไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย แม้ว่าผู้รับสารจะได้รับสารนั้นครบถ้วน แต่ผู้รับสารอาจจะไม่สนใจจดจำสิ่งที่เราต้องการให้รู้ให้จดจำก็เป็นได้

ในบางครั้งข่าวสารอาจจะถูกปฏิเสธตั้งแต่ขั้นแรก โดยการไม่เลือกอ่าน ฟัง หรือชมสื่อมวลชนบางฉบับหรือบางรายการ ในกรณีที่ผู้รับสารหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้รับสารก็อาจพยายามตีความข่าวสารที่ได้รับตามความเข้าใจหรือความต้องการของตนเอง แต่หากว่าข่าวสารนั้นไม่เปิดโอกาสให้ตีความหมายแตกต่างไปได้ ผู้รับสารก็ยังมีโอกาสปฏิเสธข่าวสารนั้นได้อีกเป็นขั้นสุดท้าย กล่าวคือ เลือกจดจำเฉพาะบางส่วนของตนเองสนใจหรือต้องการเท่านั้น

แนวคิดเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเลือกสรรของผู้รับสาร และเรื่องกระบวนการเลือกสรรของผู้รับสารได้แสดงให้เห็นว่า ผู้รับสารไม่ได้มีลักษณะเหมือนกันจนกระทั่งสื่อมวลชนสามารถสร้างผลกระทบในรูปแบบเดียวกันได้หมด โดยผู้รับสารที่มีลักษณะแตกต่างกันจะมีการตอบสนองต่อสื่อต่างกัน และผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกันจะตอบสนองต่อสื่อไปในทางเดียวกันไม่มากนัก ซึ่งแนวคิดนี้จะเป็นกรอบในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างของผู้ชมรายการข่าว อันเป็นกลุ่มเป้าหมายหนึ่งของงานวิจัยให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างกัน เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติที่ใช้ประเมินคุณภาพข่าวของผู้รับสารที่จะได้จากกลุ่มตัวอย่าง มีความหลากหลายและสะท้อนความต้องการของผู้ชมรายการข่าวได้เป็นจริงมากที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพข่าวโทรทัศน์ พบงานวิจัยที่มีแนวความคิดใกล้เคียงกัน และสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

ตฤตณีย์ นพคุณ ได้ศึกษาเรื่องความเป็นมืออาชีพของนักข่าวโทรทัศน์ไทย เพื่อวิเคราะห์ถึงลักษณะความเป็นมืออาชีพของนักข่าวโทรทัศน์ที่ต้องมีองค์ประกอบแตกต่างจากนักข่าวโทรทัศน์ทั่วไป รวมทั้งวิเคราะห์ลักษณะความเป็นมืออาชีพ ด้วยการประเมินคุณภาพข่าวจากข่าวที่ได้รับรางวัลการประกวดมูลนิธิแสงชัย สุนทรวัฒน์

ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักข่าวโทรทัศน์มืออาชีพต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการอย่างครบถ้วนและชัดเจน คือ

1.เป็นผู้ยึดมั่นในหลักอุดมการณ์ของสื่อมวลชน คือ

- รักในเสรีภาพ มีอิสระในการคิด การปฏิบัติงานและนำเสนอผลงาน ไม่ยินยอมต่อการครอบงำของอำนาจหรือผลประโยชน์ต่างๆ และในส่วนภาพข่าวจะนำเสนออย่างมีวิจารณญาณ ไม่เสนอภาพที่เน้นความรุนแรงหรือน่ากลัว ไม่ใช่เทคนิคบิดเบือนภาพจนความจริงของข่าวผิดเพี้ยน
- มีความเป็นกลางและเป็นธรรมในการปฏิบัติงาน ต้องนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นภววิสัย คือนำเสนอสิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ ไม่มีความรู้สึกของผู้นำเสนอเข้ามาเจือปน โดยในส่วนของภาพข่าว ต้องไม่ใช่ภาพข่าวสร้างความนิยมหรือความเกลียดชังให้เกิดกับบุคคลหรือเรื่องราวใดๆ ด้วยใจลำเอียง และไม่นำเสนอภาพที่รุนแรง หยาบคายหรือทำร้ายความรู้สึกของใครก็ตาม เพียงเพื่อหวังผลความนิยมหรือความสะใจ
- ยึดมั่นในความถูกต้องเที่ยงตรงของข้อมูล นำเสนอเฉพาะข่าวสารที่ถูกต้องที่สุด ที่มีหลักฐานยืนยันได้ โดยต้องให้ความสำคัญกับความถูกต้องเที่ยงตรงมากกว่าความรวดเร็วในการนำเสนอ และต้องไม่ใช่ภาพและเสียงหรือเทคนิคต่างๆ มาเปลี่ยนความเป็นจริงของข่าวโดยเด็ดขาด

2.เป็นผู้มีทัศนคติที่ถูกต้องในการประกอบอาชีพ คือรู้และเข้าใจในหน้าที่ มองเห็นคุณค่าในวิชาชีพว่าเป็นงานที่สร้างคุณประโยชน์แก่สังคม

3.เป็นผู้มีคุณลักษณะเหมาะสมกับการเป็นนักข่าวโทรทัศน์ เช่น เป็นคนกระตือรือร้นสนใจสิ่งรอบตัว ช่างสงสัย มีความขยันศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ มีความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

4. เป็นผู้ที่มีทักษะเชี่ยวชาญในการทำงานกับสื่อโทรทัศน์ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประการคือ

- ทักษะในการรวบรวมและนำเสนอข้อมูล เช่น ไม่เลือกทำแต่ข่าวตามกระแส ต้องนำเสนอประเด็นแปลกใหม่ที่มีประโยชน์ ใช้ทักษะหรือเทคนิคในการรวบรวมข้อมูล ไม่ใช่แต่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ต้องสามารถเขียนข่าวได้ดี ทั้งถูกต้องตรงประเด็น เข้าใจง่ายภายในเวลาที่จำกัด และเหมาะสมกับการใช้ภาพข่าว และนักข่าวต้องสามารถทำงานหน้าจอได้ มีความพร้อมทั้งบุคลิกภาพและน้ำเสียง
- ทักษะในการเก็บรวบรวมภาพและเสียง ต้องใช้ภาพและเสียงมาทำให้ข่าวมีความสมบูรณ์ทั้งทางรูปธรรม คือ คุณภาพของภาพและเสียง และทางนามธรรมโดยใช้ภาพเล่าเรื่อง สื่อความกับผู้ชม

และในส่วนการศึกษาความเป็นมืออาชีพที่สะท้อนจากผลงานข่าว กำหนดว่าข่าวเหล่านั้นต้องมีคุณภาพที่สำคัญดังนี้

- 1.เป็นข่าวที่ถูกต้องเที่ยงตรง มีความเป็นธรรมและเป็นกลาง นำเสนออย่างอิสระ
- 2.มีความโดดเด่นและหลากหลายในเนื้อหาหรือประเด็นข่าว
- 3.มีการใช้ภาพและเสียงอย่างถูกต้อง เหมาะสม

จากแนวทางที่ใช้วัดคุณภาพดังกล่าว พบว่าข่าวโทรทัศน์ที่นำเสนอในตอนนี้อยู่สะท้อนความเป็นมืออาชีพออกมาในระดับต่ำ เพราะขาดองค์ประกอบความเป็นมืออาชีพในหลายประการ ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาขององค์ประกอบความเป็นมืออาชีพของนักข่าวโทรทัศน์และผลจากการประเมินคุณภาพข่าวเพื่อสะท้อนให้เห็นความเป็นมืออาชีพในงานวิจัยเรื่องนี้ เป็นแนวทางให้ผู้วิจัยทราบตัวอย่างทักษะหรือแนวคิดที่ใช้ในการวัดคุณภาพข่าว ทั้งในส่วนเนื้อหาของเนื้อหา ภาพและเสียง นอกจากนี้ผลที่ได้จากการประเมินความเป็นมืออาชีพของนักข่าวที่ได้จากการวัดคุณภาพผลผลิตข่าวยังทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าว ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพข่าวอีกด้วย

วราภรณ์ · เลิศวรสิริกุล ได้ศึกษาเรื่องแบบแผนการชมรายการข่าวโทรทัศน์ของชาวชนบทในจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการชมรายการข่าวโทรทัศน์ การให้ประโยชน์จากรายการข่าวโทรทัศน์และความคิดเห็นที่มีต่อข่าวโทรทัศน์

ผลการวิจัยพบว่า ในด้านพฤติกรรมชมรายการข่าวโทรทัศน์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ดูรายการข่าวเป็นประจำกับสมาชิกครอบครัวที่บ้านของตนเอง โดยผู้ชายมีสิทธิ์เลือกชมรายการข่าวด้วยตนเองมากกว่าผู้หญิง ซึ่งจะดูรายการข่าวภาคค่ำเป็นประจำและส่วนมากติดตามชมจากช่อง 7 ช่อง 3 และช่อง 9 ตามลำดับ โดยชอบดูข่าวการเมือง ข่าวอาชญากรรม ข่าวกีฬา ข่าวบันเทิง ข่าวเกษตร ข่าวในพระราชสำนักและข่าวเศรษฐกิจ ตามลำดับ ไม่มีกลุ่มตัวอย่างติดตามชมข่าวช่อง 5 ไอทีวี หรือรายการข่าวท้องถิ่นจากช่อง 11 ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 2 จังหวัดอุบลราชธานี เพราะมีอุปสรรคจากการรับสัญญาณ

ในด้านการใช้ประโยชน์จากรายการข่าวพบว่า มีการใช้ประโยชน์ทางสังคม เรียงลำดับความสำคัญคือ เพื่อการเรียนรู้ทางสังคม เพื่อสร้างเสริมความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อเพิ่มความสามารถในการควบคุมสถานการณ์และเพื่อหลีกเลี่ยงการเข้าสู่สังคม

ส่วนด้านความคิดเห็นที่มีต่อข่าว กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการเสนอข่าวเมืองหลวงทั้งปริมาณและรายละเอียดมากกว่าข่าวภูมิภาค เนื้อหาข่าวเป็นเรื่องใกล้ตัว และต้องการข่าวสารที่ใกล้ตัวและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตมากกว่า รวมทั้งต้องการให้มีการส่งผ่านข่าวจากท้องถิ่นเข้าสู่เขตเมืองมากกว่านี้

งานวิจัยนี้ มีเนื้อหาบางส่วนที่แสดงให้เห็นทัศนคติหรือแนวทางที่ใช้ประเมินคุณภาพข่าวโทรทัศน์ของผู้รับสาร คือ ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกติดตามชมรายการข่าวจากสถานีช่องต่างๆ พบว่า นอกจากจะมีปัจจัยด้านเทคนิค ได้แก่ การรับสัญญาณภาพและเสียงได้ชัดเจนแล้ว ยังมีปัจจัยด้านคุณภาพของรายการ โดยกลุ่มตัวอย่างจะเลือกรับชมรายการข่าวที่มีเนื้อหาและการนำเสนอที่กระชับมากที่สุด รองลงมาคือการเสนอข่าวได้รวดเร็วทันใจ และตามมาด้วยการเสนอข่าวได้ละเอียด

Rebecca Ann Lind ได้ศึกษาเรื่องการปรับปรุงคุณภาพข่าวโทรทัศน์ : ความรับผิดชอบและการรับรู้เรื่องคุณภาพข่าวของผู้ชม โดยงานวิจัยชิ้นนี้แบ่งการศึกษาเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ต้องการสำรวจความคิดเห็นของผู้ชมว่าต้องการปรับปรุงข่าวโทรทัศน์อย่างไรและใครควรเป็นผู้รับผิดชอบในการปรับปรุง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้ปรับปรุงคุณภาพข่าวโดยการควบคุมหรือจำกัดข่าวโทรทัศน์โดยกฎระเบียบใดๆ เช่น การออกกฎหมายควบคุมการเสนอข่าวให้มีความถูกต้อง ยุติธรรม การควบคุมเวลาการออกอากาศข่าวที่มีการนำเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ หรือจำกัดจำนวนสถานี แต่กลุ่มตัวอย่างต้องการให้มาตรฐานทางวิชา

ชีพของผู้ผลิต รวมทั้งตัวผู้ชมเองเป็นส่วนสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพข่าวมากกว่า สำหรับการเปลี่ยนแปลงรายการข่าวที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าจะสามารถช่วยปรับปรุงคุณภาพข่าวให้ดีขึ้น เรียงลำดับมีดังนี้ ผู้ชมต้องการให้นำเสนอข่าวที่เป็นความจริงเพิ่มขึ้น, นำเสนอข่าวในด้านดีให้มากขึ้น, เสนอข่าวอย่างถูกต้อง ยุติธรรม, ลดหรือเพิ่มการนำเสนอข่าวบางประเภท เช่น รายงานข่าวแบบสืบสวนสอบสวน ข่าวการเมือง ข่าวเบา, ลดการเสนอนำข่าวในลักษณะเร้าอารมณ์ผู้ชม, ปรับปรุงวิธีการรวบรวมข่าวและกระบวนการนำเสนอข่าว, นำเสนอเรื่องของคนกลุ่มน้อยหรือคนด้อยโอกาสในสังคมให้มากขึ้น

ส่วนที่ 2 ต้องการสำรวจว่าผู้ชมมีส่วนร่วมลงมือในการปรับปรุงคุณภาพข่าวโทรทัศน์หรือไม่ พบว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมหรือมีการแสดงออกอันจะนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพข่าวมีจำนวนน้อย เพราะกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการแสดงออกในรูปแบบต่างๆ เช่น การโทรศัพท์หรือเขียนจดหมายไปติชมรายการ ได้รับความสนใจจากผู้ผลิตน้อยมาก

ซึ่งผลการวิจัยในส่วนแรก ผู้วิจัยนำไปเป็นแนวทางในการตั้งคำถามสัมภาษณ์และวิเคราะห์ทัศนคติการประเมินคุณภาพข่าวของผู้รับสาร